

תוכנית הכשרה ייחודית לטיפול מגעים חיוביים בין מחנכות לגיל הרך לבין ילדים וילדות במסגרות חינוכיות

ת. בר

התוכנית לגיל הרך, מכללת לוינסקי לחינוך, תל אביב, ישראל

המחקר המתואר (בר, 2007) עוסק במחנכות, המטפלות בתינוקות ופעוטות במעונות יום. בניגוד להכשרתן המקצועית של גננות במכללות להכשרת מורים בישראל, מחנכות לתינוקות ולפעוטות מקבלות הכשרה כללית ומצומצמת ע"י מוסדות, שלעיתים אינם אקדמיים (מתנס"ים, רשויות מקומיות וכד'). למרות הבדלים בין הכשרת מחנכות לתינוקות ופעוטות ובין גננות באיכות ההכשרה, במשכה ובמתודות השונות הנהוגות בה, נמצא כי רוב תוכניות ההכשרה (הן במוסדות להכשרת מורים והן בהכשרת מטפלות) אינן מתייחסות להתפתחות רגשית-חברתית של ילדים צעירים ולרוב אינן עוסקות בתפקיד המחנכת בהקשר זה. לפיכך, אנו מוצאים כי מחקר זה רלוונטי להכשרת מחנכות לגיל הרך בכלל.

במסגרת החינוכית מתנסה הילד במגוון מגעים עם מחנכות ועם ילדים בני גילו. מגעים אלה משפיעים על חוויותיו הרגשיות-חברתיות ותורמים לעיצוב יכולתו הרגשית-חברתית. בעוד שמגעים מספקים ומטפחים עם בני הגיל ועם המחנכת מקדמים יכולת רגשית-חברתית, מגעים פוגעים, אלימים ומזניחים יכולים להוביל לקשיים רגשיים-חברתיים, ולהתבטא בתוקפנות או בנסיגה חברתית אצל ילדים (פורמן, 1994; צור, 1992; Ben-Ari, 1997; Corsaro, 1988; Rosenthal, 1994; Rosenthal & Zur, 1992). בנוסף, מחקרים מראים כי הכשרה למחנכות תורמת למגעים איכותיים בין מחנכות לילדים צעירים (Arnett, 1989; Howes & Smith, 1995). המחקר הנוכחי בחן כיצד השתתפות בתוכנית הכשרה למחנכות משפיעה על איכות המגעים בין לבין ילדים. לצורך כך נבחרו 82 מחנכות מ-12 מעונות יום מרחבי הארץ. 40 מחנכות

השתתפו בתוכנית הכשרה למחנכות ("ללמוד לחיות ביחד"), אשר עסקה בסוגיות הנוגעות להתפתחות רגשית-חברתית של פעוטות (להלן קבוצת התערבות). מטרת ההכשרה הייתה להקנות ידע התפתחותי ולהוביל לשינוי התנהגותי ולפיתוח דפוסי התערבות חדשים של מחנכות במצבים רגשיים-חברתיים יומיומיים במסגרת החינוכית. 42 מחנכות השתתפו בתוכנית הכשרה אחרת, שניתנה ע"י הארגון, המפעיל את מעונות היום (להלן קבוצת ההשוואה). התוכניות נמשכו במהלך שנת הלימודים. מהמחקר עולה כי יחסית לקבוצת-ההשוואה, מחנכות אשר השתתפו בתוכנית "ללמוד לחיות ביחד", היו במגעים איכותיים יותר עם ילדים בעיקר במצבים רגשיים-חברתיים. עוד נמצא כי אצל מחנכות בקבוצת ההשוואה ניכרה ירידה גדולה באיכות המגעים בין לבין הילדים במצבים של עוררות רגשית. כלומר, ללא התמיכה של תוכנית ההתערבות, ניכרה, במהלך השנה, ירידה באיכות הטיפול שמקבלים הילדים. בהרצאה יוצגו ממצאי המחקר והשלכותיהם לתוכניות הכשרה למטפלות ולהכשרת מחנכים לגיל הרך.

ההרצאה מבוססת על עבודת דוקטורט (בר, 2007), שנערכה במסגרת לימודים לתואר שלישי באוניברסיטה העברית בירושלים.

רשימת מקורות:

בר, ת' (2007). טיפוח קומפטנטיות רגשית חברתית בקרב פעוטות במסגרות חינוכיות: תפקיד המחנכת. עבודה לתואר דוקטור לפילוסופיה, האוניברסיטה העברית, ירושלים.
פורמן, מ' (1994). ילדות כמרקחה- אלימות וצייתנות בגיל הרך. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד.
צור, ח' (1992). הקשרים בין התערבויות המטפלות במשפחותונים בזמן אינטראקציות חברתיות, וביטויי יכולת ההתייחסות לזולת של פעוטות. עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך, האוניברסיטה העברית, ירושלים.

- Arnett, J. (1989). Caregivers in day care centers: Does training matter?. *Journal of Applied Developmental Psychology, 10*, 541-552.
Ben-Ari, E. (1997). *Japanese childcare*. London: Kegan Paul International.
Corsaro, W. A. (1988). Routines in peer culture of American and Italian nursery school children. *Sociology of Education, 61*, 1-14.

- Howes, C., & Smith, E. W. (1995). Relations among child care quality, teacher behavior, children's play activities, emotional security, and cognitive activity in child care ? *Early Childhood Research Quarterly, 10*, 381-404.
- Rosenthal, M. (1994). *An Ecological Approach to the Study of Child Care Family Day Care in Israel*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Rosenthal, M. K., & Zur, H. (1993). *The relationship between caregivers' interventions during peer interaction and toddlers' expression of concern for others*. Paper presented at the Society for Research in Child Development (SRCD), New Orleans, Louisiana.